

prof. dr hab. Józefa Bałachowicz
Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej
ul. Szczęśliwicka 40
02-353 Warszawa

Warszawa, 17.08.2023 roku

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Joanny Skoczylas na temat:
*Wczesnoszkolna edukacja ucznia zdolnego w świetle koncepcji integralnego
rozwoju i wychowania,*
przygotowanej pod naukowym kierunkiem ks. dr hab. Adama Maja
oraz promotora pomocniczego dr Marty Buk-Cegiełki**

Uwagi ogólne

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Pani mgr Joanny Skoczylas ma charakter obszernej monografii naukowej (o objętości 332 strony), uzupełnionej aneksem, zawierającym narzędzia badawcze - *Kwestionariusz ankiety dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej*. Zgromadzona w rozprawie bibliografia obejmuje akty prawne oraz literaturę związaną z tematem rozprawy (186 pozycji), w tym publikacje obcojęzyczne. Konstrukcja pracy w pełni odpowiada wymogom stawianym rozprawom teoretyczno-empirycznym z zakresu nauk społecznych, w dyscyplinie pedagogika.

W pełni podzielam motywację mgr Joanny Skoczylas podjęcia badań w zakresie wspierania rozwoju zdolności dzieci w wieku wczesnoszkolnym w ujęciu holistycznym. Tym bardziej, że poglądy na temat konieczności wczesnego wspierania zdolności dzieci są zróżnicowane, a nawet w praktyce dominuje podejście nastawione na ucznia przeciętnego, ugruntowane w systemie klasowo-lekcyjnym. Przypomnę, że edukacja wczesnoszkolna jest przestrzenią budowania pomyślnej przyszłości młodego człowieka i wspólnoty, nadaje się jej wysoką rangę (Delors, 1998). Edukacja wczesna jest swego rodzaju „paszportem do życia”; jest to okres kształtowania kariery szkolnej dziecka i jego przyszłej pozycji społecznej. W okresie wczesnej edukacji kształtuje się stosunek do nauki – pozytywny lub negatywny, który będzie trwał w ciągu całego życia. W tym czasie dziecko uczy się trudnej sztuki wyboru wartości, wyznaczających kierunek „układania” się ze światem i samym sobą. Można wskazać pięć głównych obszarów aktywności edukacyjnej, których efekty mają zasadnicze znaczenie dla funkcjonowania człowieka we współczesnym świecie. Należą do nich: nabywanie wiedzy, orientacja w świecie wartości, rozwijanie umiejętności interpersonalnych,

rozwijanie umiejętności funkcjonowania w świecie społecznym oraz rozwijanie zdolności samopoznania i kierowania własnym rozwojem. Tak rozumiana edukacja dotyczy każdego dziecka, nie może pomijać dziecka zdolnego. Dzieci zdolne wymagają odpowiedniego do swoich predyspozycji środowiska uczenia się i wsparcia ze strony rodziny, szkoły oraz wykorzystania zasobów lokalnych. Zdolności dziecka stanowią potencjał rozwojowy, nie tylko kapitał indywidualny, ale również kapitał społeczny. Rozprawa doktorska mgr Joanny Skoczylas pt. *Wczesnoszkolna edukacja ucznia zdolnego w świetle koncepcji integralnego rozwoju i wychowania* jest udanym pedagogicznym odczytaniem wyrażonej myśli, rozpoznaniem edukacyjnego wsparcia ucznia zdolnego w aspekcie holistycznego rozwoju i wychowania. Podjęte przez Autorkę zadanie jest złożone i wielowątkowe, nie tylko ze względu na przyjęty kontekst teoretyczny, ale ze względu na złożoność przedmiotu badań.

Konwencja, struktura pracy, założenia teoretyczne i zamysł badawczy

Rozprawa doktorska autorstwa mgr Joanny Skoczylas pt. *Wczesnoszkolna edukacja ucznia zdolnego w świetle koncepcji integralnego rozwoju i wychowania* ma formę monografii o charakterze interdyscyplinarnym, obejmującym problematykę z zakresu nauk humanistycznych i społecznych, w tym filozofii, psychologii, pedagogiki – pedagogiki zdolności, pedagogiki wczesnoszkolnej i pedeutologii. Jest ona napisana zasadniczo z zastosowaniem wymogów racjonalności pozytywistycznej, ale Doktorantka zastosowała triangulację metod.

Rozprawa doktorska mgr Joanny Skoczylas wpisuje się w trzy ważne obszary badawcze: pierwszy związany jest z konceptualizacją zdolności dzieci w młodszym wieku szkolnym, drugi dotyczy edukacyjnego systemu wsparcia rozwoju dziecka zdolnego i trzeci - rozpoznania efektów integralnego rozwoju osoby ucznia zdolnego w wieku wczesnoszkolnym. Główna kategoria- *zdolności*- jest rozpatrywana z perspektywy teoretycznej, metodologicznej, empirycznej i praktycznej. Ze względu na przyjęty w pracy złożony cel badań, którym jest właściwa identyfikacja dziecięcych zdolności i ich rozwijanie, dominującym więc problemem z punktu widzenia pedagogiki jest możliwość rozwijania zdolności człowieka w ontogenezie z użyciem narzędzi kulturowych oraz identyfikacja pojawiających się zmian.

Struktura rozprawy doktorskiej mgr Joanny Skoczylas jest uporządkowana, prezentacja teoretycznych podstaw, przegląd badań i własne dociekania są czytelne, przedstawione w sposób dojrzały. Podobnie należy podkreślić dyscyplinę w budowaniu koncepcji pracy, zamierzeń badawczych i ich realizację, a biorąc pod uwagę materiały

zamieszczone w poszczególnych rozdziałach należy uznać, że są one wystarczające dla opracowania problematyki rozdziału.

Część teoretyczna składa się z trzech rozdziałów zawierających ogólnie przegląd badań związanych z tematem pracy oraz autorską konceptualizację teoretycznego ujęcia problemu badawczego na różnych poziomach ogólności. Kluczową kategorią rozprawy są ludzkie zdolności, w tym fenomen zdolności dzieci i ich rozpoznawania oraz specyfika funkcjonowania ucznia zdolnego w edukacji instytucjonalnej.

Doktorantka pokazuje ewolucję rozumienia kategorii *zdolności*, *uzdolnienia*, ale skupia się szczególnie na konceptualizacji zakresu znaczenia kategorii *uczeń zdolny*. Zwraca uwagę na potoczne i naukowe rozumienie terminów: *zdolny*, *uzdolniony*, *utalentowany*. Autorka rozprawy dokonuje przeglądu różnych ujęć i definicji na gruncie psychologii i pedagogiki zdolności, akcentując te, które przybliżają do konstruowania podstaw teoretycznych rozprawy.

Na uwagę zasługuje prezentacja i analiza modeli zdolności ogólnych i specyficznych, a w tym modeli systemowych i rozwojowych, w których autorzy określają zdolności jako strukturę powiązanych ze sobą i wzajemnie oddziałujących komponentów w zmieniającym się czasie. Generalnie jest to kierunek słuszny, przyjęty we współczesnej psychologii rozwojowej, gdzie w wyjaśnianiu rozwoju dziecka przyjmuje się wszechstronny pogląd na wielość komponentów i procesów o charakterze nieliniowym, dialektycznym i transakcyjnym, które wpływają na rozwój dziecka. Jest to dobry punkt wyjścia do "Psychopedagogicznej charakterystyki ucznia zdolnego w wieku wczesnoszkolnym".

Autorka charakteryzuje ucznia zdolnego w wieku wczesnoszkolnym zgodnie z przyjętą konwencją, a mianowicie odnosi się do ludzkiego fenomenu zdolności człowieka i opisuje ucznia zdolnego. Jest to właściwa matryca, ale Doktorantka nie ustrzegła się powtórzeń dotyczących generalnie ucznia zdolnego na różnych etapach edukacji, bez uwzględnienia specyfiki rozwoju młodego człowieka i wielu uwarunkowań charakterystycznych dla okresu późnego dzieciństwa. Zapewne znaczną trudność w wyłuskaniu niezbędnych charakterystyk sprawiło Doktorantce rozproszenie wiedzy na temat ucznia zdolnego w wieku wczesnoszkolnym czy sięganie do badań z różnych dziedzin wiedzy. Niemniej na gruncie pedagogiki znajdujemy badania nad językowymi, literackimi, matematycznymi, muzycznymi, sportowymi i innymi zdolnościami dzieci. Często problematyka zdolności występuje w badaniach w związku z problematyką kreatywności i twórczości, a w takim ujęciu mamy też badania obejmujące wspomniany etap rozwoju człowieka. W każdym razie Doktorantka wymienia klasyfikacje zdolności, a do dalszej

konceptualizacji przyjmuje określony podział zdolności (s. 61-62), wskazując na aktualność tego podziału. Podobnie odwołuje się do modelu uwarunkowań rozwoju zdolności ludzkich (s. 65), przyjmując do dalszych rozważań podstawową grupę czynników. Jest to podejście słuszne w budowaniu spójności teoretycznej rozprawy, ale dalej w konceptualizacji sylwetki ucznia zdolnego w młodszym wieku szkolnym zdarzają się lapsusy, wypowiedzi, które wyraźnie nie dotyczą ucznia w młodszym wieku szkolnym, np. *Zdarza się, że uczniowie znajdujący się w tej grupie najczęściej najlepiej zdają egzaminy wstępne, jednak w pierwszych latach swojej nauki nie uzyskują zbyt wysokich ocen. Powodem tego jest fakt, że nie są od samego początku pobytu w szkole wdrożeni do pracy nad sobą i swoim potencjałem* (s. 73-74). Sądzę się, że przegląd badań nad rozwojem zdolności dzieci w wieku wczesnoszkolnym wydatnie wzbogaciłby tę część rozprawy, tym bardziej, że postrzeganie potrzeb rozwojowych i zdolności dzieci na tym poziomie w dyskursie pedagogicznym ma raczej charakter egalitarny..

Swoje rozważania w rozdziale pt. "Integralny rozwój i wychowanie ucznia zdolnego w wieku wczesnoszkolnym" Doktorantka rozpoczyna od objaśnienia podstawowych terminów, niezbędnych do zbudowania struktury poznawczej podjętego problemu badawczego, takich jak: *rozwój i wychowanie integralne, specyfika i struktura integralnego rozwoju dziecka, funkcje rodziny i szkoły w integralnym wychowaniu*. Już samo przytoczenie tych pojęć wskazuje, że Autorka stara się ująć wieloaspektowo podjętą problematykę, a przy tym odnosi się do teorii rozwoju człowieka Stefana Kunowskiego. Zwraca uwagę na przyjęte prawidłowości rozwojowe i odnosi je do rozwoju dziecka w wieku wczesnoszkolnym. Na niektóre ustalenia Autora koncepcji można patrzeć w świetle historycznego rozwoju nauki, niemniej idea integralnego, holistycznego rozwoju człowieka jest ceniona w pedagogice i podstawowa dla koncepcji kształcenia ogólnego, także w edukacji instytucjonalnej dziecka. Chcę nadmienić, iż problematyka holistycznego rozwoju człowieka wywołuje wiele sporów naukowych i ciągle jest podejmowana na nowo. Obejmuje ona ogromny obszar filozoficznego i pedagogicznego dyskursu, w czym trudno doktorantowi się poruszać. Słusznie więc mgr Joanna Skoczylas dokonuje jednoznacznego wyboru koncepcji integralnego rozwoju i w swoim wyborze jest konsekwentna. Pokazuje człowieka jako byt nie dający się zredukować do układu zależności fizycznych, biologicznych, ekonomicznych, kulturowych czy historycznych, lecz posiadający zdolność do wykraczania poza wszelkie ogólne struktury. Jednostka rozwija swoją podmiotowość i odrębność w świecie społecznym, kulturowym i duchowym. Człowiek w tym wymiarze jest bytem „stającym się”. Stającym się – w znaczeniu nie tylko wzrastającym zgodnie z prawami natury, ale stającym się poprzez

własne działania, doświadczenie i wychowanie. Rozwój człowieka, pomijając tu jego wymiar, który jest mu dany z natury, jest czymś, co podlega kształtowaniu w procesie wychowania. Problematyka środowiska wychowania i rozwoju dziecka zdolnego w aspekcie teorii Stefana Kunowskiego nabiera nowego znaczenia edukacyjnego.

W rozdziale trzecim pt. "Edukacja wczesnoszkolna w integralnym rozwoju i wychowania ucznia zdolnego" Doktorantka w sposób systemowy analizuje rolę szkoły i jej zadania wychowawcze i kształcące na etapie wczesnej edukacji wobec każdego ucznia, a w tym wobec ucznia zdolnego. Doktorantka czyni to ze znajomością problematyki, dużą dojrzałością i krytycyzmem wobec normalizacyjnych działań szkoły, Stwierdza, że w takim kontekście strukturalnym nauczyciel ma trudności w indywidualizacji programów i metod pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Uczniowie zdolni wymagają specjalnej pomocy i wsparcia w procesie kształcenia i wychowania, zarówno w zakresie rozwoju poznawczego, jak i w sferze emocjonalno-motywacyjnej oraz społecznej. Instytucjonalne wsparcie, a szczególnie działania edukacyjne nauczyciela, oparte na trafnych fundamentach diagnostycznych oraz kreatywne kompetencje i jego podmiotowe relacje z uczniem są podstawą sukcesu. W kontekście holistycznego rozwoju nauczyciel musi patrzeć na dziecko, jego zasoby i możliwości rozwoju w procesie edukacji w świetle różnych warstw czy wymiarów. Czynniki rozwojowe nie tkwią tylko wyłącznie w poszczególnych wymiarach - ani wyłącznie w podmiocie, jego doświadczeniach i potencjale, ani tylko w środowisku edukacyjnym, ani tylko w uwarunkowaniach społecznych, ani w kulturze. Są one wynikiem interakcji między tymi wszystkimi elementami, które konstytuują i konotują każdego ucznia. Każdy wynik oddziaływań edukacyjnych w odniesieniu do indywidualnej osoby jest wypadkową wielu działań, jest wyrazem relacji kształtującej w sposób oryginalny różne elementy potencjalne podmiotu i aktywne elementy złożonego, dynamicznego środowiska. Tak odczytuję generalnie koncepcję i założenia, na podstawie których mgr Joanna Skoczylas buduje swój zamysł badawczy.

Realizacja zamysłu badawczego

Skoro ustaliłam motywację i zamysł naukowy Doktorantki, jego ramę teoretyczną, przejdę do analizy i oceny projektu badawczego oraz jego realizacji.

W konstrukcji podstaw teoretycznych mgr Joanna Skoczylas przyjęła zasadniczo paradygmat funkcjonalistyczny, jako punkt widzenia, a do empirycznego rozpoznania i opisu specyfiki "wczesnoszkolnej edukacji ucznia zdolnego w świetle koncepcji integralnego rozwoju i wychowania, w opinii i ocenie nauczycieli szkół publicznych oraz niepublicznych

województwa podkarpackiego" (s. 167) zastosowała podejście ilościowe i jakościowe (s. 179). Inaczej mówiąc, Doktorantka badania swoje skierowała na rozpoznanie wycina określonej praktyki społecznej, odwołując się do wiedzy i poglądów twórców tej praktyki. Główny problem sformułowała w postaci pytania: *Jak w opinii i ocenie nauczycieli szkół publicznych i niepublicznych przedstawia się organizacja, przebieg i efektywność pracy z uczniem zdolnym w edukacji wczesnoszkolnej w świetle integralnego rozwoju i wychowania?* (s. 169).

W pytaniu głównym zawarte są trzy grupy problemów, które dotyczą organizacji, przebiegu i efektywności pracy z uczniem zdolnym w edukacji wczesnoszkolnej. Pytania szczegółowe zostały sformułowane w sposób jasny, a ich treść nie wymagała dodatkowych uzasadnień, gdyż były przedmiotem analizy w części teoretycznej rozprawy. Dla zgromadzenia materiału badawczego mgr Joanna Skoczylas zastosowała metodę sondażu diagnostycznego i technikę ankiety, a kwestionariusz ankiety zastał skonstruowany odpowiednio do przyjętych pytań szczegółowych. Jest on ułożony logicznie, pytania są czytelne, jednoznacznie wskazują na rodzaj i zakres odpowiedzi respondenta. Natomiast dla poznania konkretnych przypadków *koncepcji pracy z uczniami zdolnymi we wczesnej edukacji* (s. 181-182) Doktorantka zaplanowała podejście jakościowe. Jest to rozwiązanie słuszne, a triangulacja na przyjętym poziomie pozwoliła sięgnąć do "indywidualnych teorii pedagogicznych nauczycieli", ich osobistych koncepcji tworzenia praktyki edukacyjnej, czy inaczej - indywidualnych dyskursów edukacyjnych.

Natomiast dyskusyjne jest sformułowanie hipotez przez Doktorantkę. Na s. 172 Autorka napisała za Władysławem Zaczyńskim: *hipoteza robocza jest założeniem przypuszczalnych zależności, jakie zachodzą między wybranymi zmiennymi*. A jak brzmi hipoteza pierwsza: *Zakłada się, że znaczna większość nauczycieli pracujących z uczniami zdolnymi posiada wykształcenie wyższe oraz dodatkowe kwalifikacje*. Podobną formę przyjęło kolejnych 12 hipotez. Tę nieuważność chyba tłumaczy stwierdzenie Doktorantki: *Hipoteza stanowi pierwszy i konieczny element badania naukowego jakiegokolwiek fragmentu rzeczywistości* (s. 172). Czy tak jest rzeczywiście? Przypomnę, że formułowanie hipotez nie jest koniecznym ani powszechnym elementem badania naukowego, nawet w paradygmacie pozytywistycznym. Ale dyskusję na ten temat pominię.

Nie budzi zastrzeżeń dobór grupy osób do badań, jak również sposób przeprowadzenia badań z wykorzystaniem narzędzi komunikacji elektronicznej. Zabrakło mnie informacji na temat specyfiki, profilu placówek niepublicznych, co było by przydatne w zrozumieniu niektórych wyników uzyskanych z tych szkół.

Wyniki badań Doktorantka prezentuje w trzech rozdziałach, odpowiednio do przyjętych kategorii problemów szczegółowych, a mianowicie dotyczących organizacji, przebiegu edukacji i efektywności kształcenia i wychowania uczniów zdolnych w edukacji wczesnoszkolnej. W pierwszej grupie problemów zwraca uwagę na kwalifikacje i kompetencje nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej, ich opinie i oceny dotyczące przydatności podstawy programowej, specyfiki pracy z dzieckiem zdolnym itd. (s. 170). Z jej badań wynika, że nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej w województwie podkarpackim legitymują się wyższym wykształceniem, co jest zgodne z wymogami prawnymi, biorą udział w dodatkowym szkoleniu, ale w ocenie swoich kompetencji do pracy z uczniem zdolnym tylko około 66% z badanej grupy nauczycieli szkół publicznych i około 57% szkół niepublicznych oceniło wysoko i bardzo wysoko swoje kompetencje. Pozostali wymagają zatem konieczności podniesienia kompetencji, gdyż każdy nauczyciel edukacji wczesnoszkolnej ma w swojej klasie uczniów zdolnych, którzy mogą być narażeni na nieadekwatne do swoich potrzeb wsparcie edukacyjne. Tym bardziej, że nauczyciele edukacji wczesnoszkolnej rozpoznają zdolne dzieci prawie w jednej trzeciej liczby swoich uczniów. Co nie oznacza, że są to nominacje trafne i błędem jest zrównanie nauczycielskich opinii z faktycznym stanem uczniów zdolnych w klasie (patrz, s. 194 i 195), ale indywidualna wizja dziecka i jego możliwości rozwojowych, którą kieruje się nauczyciel, ma zasadnicze znaczenie dla jakości praktyki edukacyjnej i *stawania się* uczniów. Z ustaleń Doktorantki wynika, że nauczyciele dostrzegają swoją rolę w stwarzaniu warunków edukacyjnych uczniom zdolnym, nie pomijając rodziców. Bardzo ważną rolę odgrywają tu specjaliści, co Doktorantka kompetentnie analizuje.

Budujące są wyniki analizy wypowiedzi zawarte w tabeli 15, co oznacza, że nauczyciele definiują swoją rolę jako twórców codziennej praktyki edukacyjnej, dostrzegają potrzebę modyfikacji ogólnych programów i treści kształcenia dla uczniów młodszych, a nawet 99% wypowiedziających się deklaruje takie działanie. Ponadto stwierdzają (około 86% respondentów), że szkoły podejmują różne, w miarę systematyczne, formy pracy z uczniem zdolnym. Podsumowując analizę wyników badań dotyczących organizacji procesu edukacji ucznia zdolnego, Doktorantka zauważa rolę nauczyciela edukacji wczesnoszkolnej. Na tym etapie kształcenia to on pełni rolę "wielkiego kreatora" codzienności edukacyjnej, w której żyją i rozwijają się uczniowie, gdyż ekologia klasy i kultura uczenia się wymagają względnie trwałego, osobistego, emocjonalnego kontaktu między uczestnikami interakcji - nauczycielem i uczniem, zaufania i motywacji, poczucia bezpieczeństwa, bliskości i bezpośredniej wymiany zdań i otwierania nowych światów. Zdaniem Doktorantki, nauczyciel edukacji

wczesnoszkolnej, dziecko i rodzice oraz specjaliści są to partnerzy, na których spoczywa właściwa organizacja środowiska uczenia się ucznia zdolnego.

Jeśli popatrzymy na uzyskane wyniki w zakresie pomiaru procesu kształcenia, to okazuje się, że nauczyciele wskazują rozwijanie zdolności dzieci i ciekawości poznawczej jako najważniejsze, ale tuż za nimi plasuje się wartość integralnego rozwoju dziecka, a wśród wartości wychowawczych wymieniają procesy samoregulacji i poczucie własnej wartości, a dalej (wartości średnio faworyzowane s. 237) - wartości regulujące bycie z innymi. Wśród działań w zakresie rozwoju społeczno-moralnego ucznia nauczyciele kładą nacisk na integrację z rówieśnikami rozwój podejścia zdaniowego, kształtowanie postaw społecznych, wartości moralnych czy przynależności do wspólnoty narodowej. A więc nauczycielom chodzi o indywidualny rozwój osoby i jej uspołecznienie, z wykorzystaniem wzorów i narzędzi kulturowych, co możemy rozumieć jako wyposażenie w "paszport do życia" godnego i wartościowego.

Interesujące poznawczo jest pytanie - jak konkretni nauczyciele przedstawiają swoje doświadczenia pedagogiczne w pracy z uczniem zdolnym na etapie wczesnej edukacji? Taki był cel badań jakościowych, ale wydaje się, że uzyskane wypowiedzi 11 nauczycieli dotyczyły rozpoznanych zdolności dzieci i uzyskiwanych efektów, a niewiele mówiły o procesie i działaniach edukacyjnych nauczycieli. Chyba że nie wniosły one nowych informacji..

W *Zakończeniu* rozprawy doktorskiej mgr Joanna Skoczylas przedstawia w sposób profesjonalny, ujmując całościowo, swój projekt naukowy empirycznego rozpoznania wczesnoszkolnej edukacji ucznia zdolnego. Autorka odnosi się krytycznie do swoich zamierzeń badawczych, do ich realizacji i uzyskanych wyników oraz przedstawia postulaty w zakresie organizacji, przebiegu procesu edukacyjnego uczniów zdolnych oraz osiągniętych efektów całościowego rozwoju osoby dziecka, które wpisują się we współczesną konceptualizację holistycznego wychowania dziecka. Doktorantka określiła też nowe pola badawcze, które mogą wyznaczać również jej drogę dalszego rozwoju naukowego.

Wnioski

Wysoko oceniam opiniowaną rozprawę Pani mgr Joanny Skoczylas, mimo polemicznych uwag. Wpisuje się ona w nurt pedagogicznych badań empirycznych, jest ona prawidłowo opracowana w paradygmacie pozytywistycznym. W przygotowanej dysertacji Doktorantka wykazała się umiejętnością prowadzenia dyskursu naukowego, dyscypliną w stosowaniu terminologii i krytycznym podejściem w budowaniu teoretycznej koncepcji pracy, zamierzeń

badawczych i ich realizacją oraz umiejętnością wykorzystania danych i ich naukową interpretacją. Opiniowana rozprawa ma walory poznawcze i praktyczne, a dorobkiem Doktorantki jest rozpoznanie w ujęciu systemowym edukacji wczesnoszkolnej dziecka zdolnego, z odwołaniem się do wiedzy i opinii nauczycieli - twórców i realizatorów tej praktyki.

W związku z tym stwierdzam, że przedstawiona do recenzji rozprawa Pani mgr Joanny Skoczylas pt. *Wczesnoszkolna edukacja ucznia zdolnego w świetle koncepcji integralnego rozwoju i wychowania* spełnia wymagania stawiane dysertacjom doktorskim i odpowiada warunkom określonym w art. 13 ust. 1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. Wnoszę zatem o dopuszczenie Pani mgr Joanny Skoczylas do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Pańcuchowicz